

עימות היסטורי בבר מצוה

דרך חיים של עוצמה גופנית מול חינוך לאמונה ורוחניות
עוג הענק מול נער בן 13

חוברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

פרשת תולדות

THE
SHLUCHIM
OFFICE

לתרומות והקדשות, צרו קשר info@jewishinsights.org
כדי להוריד מערכי שיעור נוספים, בקר באתר www.JewishInsights.org/he

Published and Copyright 2023 by
Shluchim Office International
816 Eastern Parkway, Brooklyn,
NY 11213
718.221.0500

5784 - 2023

עימוד | מוסי וולוסוב
אתר אינטרנט | יובל כץ וישראל יסוצקי
אדמיניסטרציה | מענדל גרינברג

ועדה מייעצת
הרב אשר דערן - קייפ-טאון, דרום אפריקה
הרב מנדי גרליצקי - תל אביב, ישראל
הרב לוי גרינברג - אלפסו, טקסס
הרב דוד גולדברג - סאו פאולו, ברזיל
הרב לוי שייקביץ - כפר חב"ד, ישראל
הרב מנדי גרינברג - טווינסבורג, אוהיו
הרב שמואל פרידמן - בבלנקה, ארגנטינה
הרב יוסף יצחק בלוי - כינרת, ישראל
הרב חיים דרוקמן - לוצרן, שוויץ

ספרדית
תרגום ועריכה | הרב רפי טוויל

צרפתית
תרגום ועריכה | הרב יאיר אלבז
הגהה | ש. אלבז

פורטוגזית
תרגום | מר יצחק דיין
עריכה | הרב ישעי' דיין
עימוד | מייק קטן

רוסית
תרגום ועריכה | הרב אלכסנדר גרישין
עימוד | ת. וולף

משרד השלוחים
י"ר | הרב גדליה שמטוב
פיתוח | הרב מנדי שמטוב

עורכים
הרב אברהם גרינברג
הרב זושא גרינברג
משתתף בעריכה | הרב שלום בער חזן

עברית
עריכה לשונית | הרב זושא גרייזמאן
הגהה | הרב מנחם וילהלם

אנגלית
תרגום ועריכה | הרב מענדל סופער
הגהה | הרב מענדל לברטוב

נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח זוזגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי במומבאי, הודו

א. מעגל החיים היהודי.....5

מהי הסיבה לכפל הלשון בפסוק: אלה תולדות יצחק בן אברהם, אברהם הוליד את יצחק (מקור 1)? לרמז שהישגי יצחק אפשריים בזכות החינוך של אברהם.

עריכת ברית מילה בשמונה ימים ובר מצווה בגיל 13, התחילו אצל יצחק, ולא היו אצל אברהם. (יש שלוש דעות מתי הכיר אברהם את בוראו (מקורות 2, 3 ו-4), אך אף דעה לא מדברת על גיל 13). לציון המאורע ערך אברהם משתה, והזמין את המלכים באזור. (מכאן אגב למדים על המנהג של עשיית משתה בברית (מקור 5)).

ב. המשתה הגדול.....7

במהלך המסיבה אמרו השרים לעוג: אמרת שאברהם עקר ואינו מוליד, והנה יצחק לפנינו. ענה להם עוג: הרי אני מוחץ אותו באצבע אחת. אמר לו הקב"ה: אתה עוד תראה שזרעו של יצחק יגדל ויתפתח, ואתה תיפול בידיהם (מקור 6).

בתקופת השואה האיומה, הרבי נאם בחגיגת בר מצוה בארה"ב, ופתח בשאלה: "בר מצווה – היינו שנכנס בתוך מחנה ישראל, ומקבל עול תורה ומצוות, ושמחים כל קרוביו ומכיריו. ממה ישאב כוח ועוז על זה? ובפרט בעת צרה הזאת, שבני ישראל דוויים וסחופים?"

בהמשך הנאום, הרבי הסביר לעומק את התרחשות בבר מצוה של יצחק: שיטת עוג הייתה גבורה וטיפוח כוח הגוף, וכך הוא חינך את שומעי ליקחו. אנו רואים זאת בפסוק שמתאר את ערס הברזל של עוג, והרשב"ם מסביר, שמפאת גבורתו היו צריכים לבנות לו מיטה מיוחדת מברזל, וברבות הימים, שמרו את מיטתו במוזיאון ברבת בני עמון, כדי לעודד אחרים ללכת בדרכו. (מקור 7).

על השיטה הרוחנית של אברהם הוא אמר, שאולי זה מתאים לאברהם אך הדור הצעיר לא ימשך אחריה. ובמהלך משתה הבר מצוה טען עוג שהעובדה שיצחק הולך בדרכו של אברהם איננה הוכחה לכלום, כי זה משהו ללא שרשים ולא יציב. ובאצבע אחת הוא מחסל את זה.

ג. תשובתו של הקב"ה.....11

ועל זה ענה ה' לעוג, אתה עצמך תראה אלפים מזרעו של יצחק, ותיפול בידיהם. כי גם כוח ועוצמה גשמית, מבוססים על רוחניות. וכשאין משמעות לחיים, בסוף גם העוצמה הגשמית מתפוררת. לכן עוג נפל בידי זרע יצחק במלחמה גשמית דוקא – משה הרג אותו בחרב – ולא בכח ניסי, כדי להראות שבריאות הגוף וניצחון בגשמיות, תלוי בבריאות הנשמה, הבא על ידי אמונה שלימה.

ד. ההוראה לימינו.....13

כאשר יהודי מתבונן סביבו ורואה עולם שהרוע גובר בו, הוא יכול לשאול: כיצד הוא יוכל להתמודד עם כל זה? על כך אומרים לו: מוצאו מאברהם אבינו שלא התפעל מהעולם כולו, וכך גם הוא, אין לו להתירא כלל, הוא מתקשר עם הקב"ה, ובוודאי שנכדיו של יצחק ינצחו את המלחמה עם הרוע.

אירועי מעגל החיים היהודי – ברית מילה בגיל שמונה ימים, ובר מצוה, התחילו מיצחק אבינו. בחגיגת הבר מצוה, ישבה לה חבורת מלכים ודנה האם דרך החיים של אברהם היא משהו שאפשר להנחיל לדורות הבאים? האם יצחק ה"קטן" הזה, שחונך בדרכו של אברהם, יכול לעמוד בפני "עוג מלך הבשן"?

שיעור על מורשת, על כוח אמיתי ועל המקור להמשכיות של עם ישראל.

השיעור לפרשת תולדות

משיחת שבת פרשת חיי שרה, ה'תשי"ט
תורת מנחם, כרך כ"ד עמוד 213 ואילך
(ראה גם לקוטי שיחות חלק א', עמוד 45 ואילך)
ורשימות כ"ק אדמו"ר חוברת י"ז.

נדפק ברשות הוצאת 'קה"ת' ובסיוע מערכת 'ועד הנחות בלה"ק' ותודתנו נתונה להם.

א. מעגל החיים היהודי

פרשת תולדות מתחילה בפסוק הבא:

מקור 1 ספר בראשית, פרק כ"ה, פסוק י"ט

וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם, אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק.

לתלמיד
עמ' 3

<< הרבי

הישגי יצחק הם תולדות לחינוך שקיבל מאברהם

על¹ הפסוק "ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק"² - שואלים המפרשים³: למה חוזר וכופל הדברים - "יצחק בן אברהם" ו"אברהם הוליד את יצחק"?

לתלמיד
עמ' 3

הפירוש הפשוט הוא, שזהו נתינת טעם ויסוד: כיצד אפשר להיות "תולדות יצחק בן אברהם" (תולדות כפשוטו, וכן על פי דרשת חכמינו זיכרונם לברכה⁴ שעיקר תולדותיהם של צדיקים הם תורה ומצוות)? - על ידי זה ש"אברהם הוליד את יצחק".

מורשתו של יצחק – ברית המילה ובר המצווה

ישנם כמה ענינים שהתחילו לראשונה אצל יצחק, וביניהם נמנה מה שנימול לשמונה ימים⁵, שזוהי השלימות בענין המילה, ומה שנעשה בר-מצוה בהיותו בן י"ג שנה.

לתלמיד
עמ' 3

- אברהם מל את עצמו בהיותו בן תשעים ותשע, וגם הענין של בר-מצווה בגיל שלוש עשרה שנה לא היה אצל אברהם. ישנן כמה דעות בדברי רז"ל מתי הכיר אברהם את בוראו: בן שלש שנים⁶, בן ארבעים שנה⁷, בן ארבעים ושמונה שנה⁸, אבל לא בן י"ג שנה.

מקור 2 תלמוד בבלי, מסכת נדרים, דף ל"ב, עמוד א' (עם תרגום וביאור אבן ישראל)

וְאָמַר רַבִּי אֲמִי בַר אֲבָא: בֶּן שְׁלֹשׁ שָׁנִים הִפִּיר אַבְרָהָם אֶת בּוֹרְאוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֶקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי", "עֶקֶב" חֲשָׁבוֹנוֹ בְּגִמְטְרִיָּה הוּא מֵאָה שְׁבַעִים וּשְׁתַּיִם. וְכָל שְׁנוֹתָיו שָׁל אַבְרָהָם הָיוּ מֵאָה שְׁבַעִים וְחָמֹשׁ, וְ"עֶקֶב" שָׁנִים שָׁמַר אֶת חֻקֹּתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. מִשָּׁמַע שֶׁתְּחַלֵּת הִכְרָתוֹ אֶת הַבּוֹרָא הִיָּתָה בְּגִיל שְׁלוֹשׁ.

לתלמיד
עמ' 3

מקור 3 רמב"ם, הלכות עבודת כוכבים ומזלות, פרק א', הלכה ג'

כִּינּוּן שְׁנֵי מִלֵּא אֵיתָן זֶה הַתְּחִיל לְשׁוֹטֵט בְּדַעְתּוֹ וְהוּא קָטָן, וְהַתְּחִיל לְחַשֵּׁב בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וְהָיָה תְּמִיךְ הַיָּאֵךְ אֲפָשֶׁר שְׁיִהְיֶה הַגְּלָגַל הַזֶּה נוֹהֵג תְּמִיד וְלֹא יִהְיֶה לוֹ מְנַהֵג וּמִי יִסְבֵּב אוֹתוֹ... וְלִבּוֹ מְשׁוֹטֵט וּמִבֵּין עַד שֶׁהִשְׁיֵג דְּרָךְ הָאֱמֶת וְהַבֵּין קִוּוּ הַצֶּדֶק מִתְּבוֹנָתוֹ הַנְּכוֹנָה. וְיַדַּע שֶׁשֵׁשׁ שָׁם אֵלּוּהַ אֶחָד וְהוּא מְנַהֵג הַגְּלָגַל וְהוּא בְּרָא הַכָּל... וְכֵן אַרְבַּעִים שָׁנָה הִפִּיר אַבְרָהָם אֶת בּוֹרְאוֹ.

לתלמיד
עמ' 3

1. מכאן עד סיום ההתוועדות - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), גנדפס בלקו"ש ח"א ע' 45 ואילך. במהדורה זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ.
2. ר"פ תולדות - שמוחלים לקרוא בתפלת מנחה (המו"ל).
3. כלי יקר עה"פ. ועוד. וראה ב"מ פז, א. תנחומא ופרש"י ר"פ תולדות.
4. ב"ר פ"ל, ו. תנחומא ופרש"י ר"פ נח.
5. ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 87 הערות 11-12.
6. נדרים לב, סע"א. ב"ר שם, ה. וש"נ.
7. רמב"ם פ"א מהל' ע"ז ה"ג. רד"ק תולדות כו, ה.
8. ב"ר שם. פס"ד, ד.

מקור 4 מדרש בראשית ובה, פרק ס"ד, פייסקא ד'

לתלמיד עמ' 4
רבי יוחנן ורבי חנינא, שניהם אומרים בן ארבעים ושמונה שנה הפיר אברהם את בוראו.

עץ יוסף

משום שבדור הפלגה היה אברהם בן מ"ח ולא נשתתף עמהם. הרי שכן מ"ח הפיר.

התיווך המקובל בין הדעות הוא שמדובר על תהליך מתמשך של הכרה בה'. בגיל שלוש החל התהליך, ובגיל ארבעים (או ארבעים ושמונה) הוא הבשיל והתקבע. מה שבטוח, שבין כל הדעות המוזכרות, אף אחד לא מזכיר את גיל שלוש עשרה.

<< הרבי

לתלמיד עמ' 4
שני הענינים הללו נרמזים בפסוק⁹ "ויגדל היילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק" - כמובא בדברי רבותינו זיכרונם לברכה דעה אחת שסעודה זו היתה בעת הברית¹⁰, כמרומו בתיבת "הגמל": הג (שמספרו שמונה) מל - שנימול לשמונה ימים, ודעה שנייה, ש"ויגמל" פירושו "שנגמל (נלקח והועבר) מיצר הרע ליצר טוב"¹¹, שזהו כשנעשה בן י"ג שנה.

נמצאנו למדים שאירועי מעגל החיים היהודיים החלו ביצחק. ברית המילה בגיל שמונה ימים היה אצלו, וגם חתוגת בר המצוה בגיל שלוש עשרה. אצל אברהם זה לא היה כך. (כהערת אגב: גם החתונה הראשונה שמוזכרת בתורה היא חתונת יצחק ורבקה).

סעודת המלכים

לתלמיד עמ' 4
על פירוש המילה "משתה גדול", נאמר במדרש¹²: "משתה גדולים, עוג וכל גדולים עמו היו שם". והיינו, מכיוון שכל אומות העולם המליכו את אברהם למלך עליהם¹³, לכן, בשעה שאברהם עשה סעודה, הזמין את כל המלכים, וביניהם גם את עוג.

בתקופת אברהם התרחשה מלחמה אזורית גדולה בין המלכים השונים במזרח התיכון, במהלכה נפל לוט בשבי. כששמע זאת אברהם, התערב במלחמה, ניצח את השוברים ושחרר את כולם לחופשי. לאור זאת, הכתירו אותו כל מלכי הסביבה למלך עליהם. ולכן, כאשר ערך משתה לרגל הברית או בר המצוה, הוא הזמין גם אותם למשתה.

אגב, מכאן גם למדים את הרעיון של עשיית משתה בברית מילה (ובבר מצוה):

מקור 5 ובנו בחיי, בראשית כ"א, ח'

לתלמיד עמ' 4
ומכאן יש סמך למנהגנו שאנו עושים סעודה ביום המלה, שהרי לפי המדרש הזה עשה אברהם משתה גדול ביום ח' למלת יצחק, ומנהג פשר הוא, ועליו אמר דוד אספו לי חסידים פרחי בריתי עלי זבח.

9. ב"ר שם, יו"ד.

10. ב"ר פמ"ג, ה. פרש"י לך יד, יז.

9. וירא כא, ח.

10. פיר"א פכ"ט. תוד"ה שש - שבת קל, א.

11. ב"ר פני"ג, יו"ד. ראה בפרש"י לבר' שם, יג - ד"ה בן כ"ז.

ב. המשתה הגדול

הדין במהלך המסיבה

המדרש ממשיך לספר לנו מה התרחש במהלך מסיבת הבר מצוה:

מקור 4 בראשית רבה, פרשה נ"ג, פיסקה י"ד (בעיבוד לעברית קלה)

אָמְרוּ לְעוּג: הָאֵם לֹא הֵייתָ אוֹמֵר, שְׂאֲבָרְהֶם דּוּמָה לְפָרְדָּה עֶקְרָה שְׂאִינָה מוֹלִידָה? אָמַר לָהֶם, מַהִי מִתְנַתּוֹ? עֲלוּבָה הִיא, הֲלֹא כֵן? אִם אֲשִׁים אֶת אֲצָפְעֵי עַל יַצְחָק – אֲרַסֵּק אוֹתוֹ. אָמַר לוֹ הַקַּב"ה מְדוּעַ אַתָּה מְזַלְזֵל בְּמִתְנַתּוֹ? חֲיִיךָ שְׂאֵתָה רוּאָה אֶלְפִים וְרִיבֵי רְכָבוֹת יוֹצְאִים מִפְּנֵי כְּנִי, וְאֵין סוּפֵךְ לְפַל אֶלָּא כְּיָדוֹ, שְׂנַאֲמַר וַיֵּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה אֵל תִּירָא אוֹתוֹ כִּי כְּיָדְךָ נִתְתִּי וְגו'.

לתלמיד
עמ' 5

הפירוש הפשוט של דברי המדרש הוא שמשתה הגברים הפך לתחרות כוח. השרים זלזלו בעוג: 'אמרת שאברהם עקר ואינו מוליד, והנה יצחק לפנינו'.

ענה להם עוג בזלזול: 'הרי אני מוחץ אותו באצבע אחת'. אמר לו הקב"ה: 'אתה עוד תראה שזרעו של יצחק יגדל ויתפתח, עד שמשנה יקום ויהרוג אותך'. הנבואה התממשה סמוך לכניסת ישראל לארץ ישראל, כאשר עוג ניסה לעכבם ומשה קפץ לגובה והרגו.

דברי המדרש תמוהים מאוד. ראשית, מה פתאום דנים בחגיגת בר המצוה על פלא הלידה של יצחק? אם אנחנו סבורים כדעות שהייתה זו ברית המילה שלו או אפילו גמילה מהנקה, יש אכן מקום לדון בהגעתו של יצחק לעולם. אך לדעה שהם נאספו לחגיגת בר המצוה שלו, שלוש עשרה שנים אחרי שבא לעולם, מה פתאום הם נזכרים לדון על לידתו?

שנית, והוא העיקר: כיצד הפכה חגיגת בר מצוה לחילופי מהלומות? הרי אנשים באים לאירוע כדי לחגוג עם בעל השמחה, מדוע פתאום מאיים עוג על החתן? אם לא נוח לך, תישאר בבית.

ברור שהדברים עמוקים יותר מקריאתם בהשקפה הראשונה. זה גם אחד הרעיונות החביבים אצל הרבי, אותו נהג לצטט במכתביו לנערי בר מצווה (ראה אגרות קודש חלק ד' עמ' שמב, חלק ו' עמ' קיב, וחלק י"ב עמ' עח).

הפעם הראשונה בה הרבי דן בכך הייתה בימים קודרים ואפלים: חודש סיון תש"ב, הימים הקשים ביותר בהיסטוריה של עם ישראל מאז 'מרד ביתר'. רכבות המוות דהרו לתאי הגזים ומיליוני יהודי אירופה הושמדו במיתות משונות.

באותה תקופה הרבי כבר הגיע לאדמת ארה"ב והשתתף בחגיגת בר המצוה של משפחת קזרנובסקי. מצב הרוח של הנוכחים היה שפוף ביותר. תחושה קשה ליוותה את חגיגת כניסתו של הנער למצוות, כאשר שלא היו ימים גרועים ונוראים יותר להיות יהודי.

הרבי פתח עם השאלה המתבקשת:

<< הרבי

”בר מצווה - היינו שנכנס בתוך מחנה ישראל, ומקבל עול תורה ומצוות, ושמחים כל קרוביו ומכיריו. ממה ישאב כוח ועוז על זה? ובפרט בעת צרה הזאת, שבני ישראל דוויים וסחופים?”

לתלמיד
עמ' 5

את הדרשה המיוחדת הזו רשם הרבי לעצמו, ולאחר הסתלקותו היא נמצאה כחלק משלוש מחברות שהיו מונחות במגירת שולחנו.

המחברות הללו כללו חידושי תורה שהרבי רשם לעצמו במהלך עשרים השנים לפני התמנותו כאדמו"ר השביעי של תנועת חב"ד. הדברים נרשמו בסגנון קצר ומעמיק, בכתב יד קטן וצפוף, וצוות מיוחד של תלמידי חכמים התמנה לפענח לבאר את הדברים ולהוציאם לאור.

בשיעור זה נלמד את הדרשה שהרבי אמר באותה בר מצוה.

כפי שהסברנו, מכיון שהיא נכתבה בידי הרבי לעצמו, היא כתובה בסגנון קצר ותמציתי ביותר, ולכן הטקסט יצריך יותר ביאורים מהרגיל.

(חלק מההסברים על הרשימה דלהלן הועתקו מדרשתו של הרב שניאור אשכנזי שיחי' בנושא).

דרך אברהם היא ללא עתיד

הרבי מסביר את שהתרחש במשתה באופן הרבה יותר עמוק. הדיון בין עוג לחבריו לא היה אלים ברמה הגשמית, הוא היה דיון גבוה ומעמיק על התפתחותם של עמים ואידיאולוגיות. מדובר היה בגדולי העולם גם ברמה הפילוסופית והמדינית, אשר תהו לעצמם: כיצד עמים שורדים? מה נוער צריך כדי להיות מאושר ומסופק ולהתמיד בדרכם של המבוגרים?

כל הנוכחים במשתה הכירו את תנועתו ואת דרכו של אברהם. הוא חינך לאמונה בה' ולנתינה לזולת. הוא לימד על התבוננות בעולם וחיפוש מטרה ומשמעות לחיים.

עוג הוא זה שטען תמיד ש"אברהם פרדה עקרה ואינו מוליד". הוא טען שהתנועה של אברהם רוחנית מדי, תובענית מדי, הוא אולי יכול לחיות כך, אך אף אחד לא ילך אחריו. זוהי תנועה ללא עתיד.

ובמילותיו של הרבי:

כי עוג טען שלו יהי אברהם אבינו באמונתו, אבל אין זה ענין לצעירים, שלא ימשכו אחרי זה. וזהו פירוש המילים "אינו מוליד" שאין לזה המשך.

לתלמיד
עמ' 5

הדרך הנכונה — טיפוח הגוף

מהי הדרך הנכונה לפי עוג? כוח. הוא עצמו היה דמות ענקית ורבת עוצמה. המדרש אומר כי הוא שרד את המבול על ידי כך שנתלה על התיבה במשך חצי שנת הגשם. כך שמדובר היה בגיבור אדיר שהאמין בגבורתו. עוג טען שזה מה שהנוער צריך: גבורה גשמית. נער צריך להיות מחונך לספורט, אתלטיקה, משמעת צבאית, אומץ ונועזות — וההישגים הללו יספקו אותו. הוא צריך לקום בבוקר, להתעמל שעה וחצי, לרוץ אחרי כדור, להיאבק מול חזקים ממנו ולנצח.

כך זה ברמת הפרט, וכך לשיטתו היה צריך להיות ברמת הכלל: מה שעמים צריכים כדי לשרוד בעולם המתפתח והמשתנה הוא — כוח, שליטה וצבא אדיר שבו החזק שורד.

את השיטה הזאת רואים בפסוק שמדבר על עוג:

מקור 5 ספר דברים, פרק ג', פסוק י"א

כִּי רַק עוֹג מְלֶךְ הַבְּשָׁן נִשְׂאָר מִיְתֵר הָרְפָאִים, הִנֵּה עָרְשׁוֹ עָרֵשׁ בְּרָזֶל, הֲלֹה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן, תִּשַׁע אַמּוֹת אַרְבָּע וָאַרְבַּע אַמּוֹת רַחְבָּה בְּאַמַּת אִישׁ.

לתלמיד
עמ' 5

רשב"ם

עָרֵשׁ בְּרָזֶל: לְפִי שְׂפָשְׁהָ קָטָן הָיָה חֶזֶק מְאֹד וּבְהַשְׁמָטָחוּ הָיָה מְשַׁבֵּר עָרֵשׁ שֶׁל עֵץ, לְכֹךְ עֲשָׂאוּהוּ שֶׁל בְּרָזֶל.

הֲלֹה הִיא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן: עֲדִין מְנַחַת שָׁם בְּמָקוֹם שֶׁנִּתְגַּדֵּל בְּקַטְנוֹתוֹ לְתַמְהוֹן שְׂהָיָה גְדוֹל בְּקַטְנוֹתוֹ כֹּל כֹּךְ.

הרשב"ם מסביר שכאשר עוג היה ילד קטן, הוא היה כה גדול וחזק, שכשהוא היה קופץ למיטה, הוא היה שובר אותה, לכן היו צריכים לבנות לו מיטה מיוחדת מברזל.

ברבות הימים, שמרו את מיטתו במוזיאון ברבת בני עמון, כדי להראות לכולם את מיטתו, להתפאר בגבורתו ולעורר אחרים ללכת בדרכו.

<< הרבי

שיטת עוג: "הנה ערשו" - ופירש הרשב"ם עריסת ילד קטן - "ערש ברזל", שהעיקר - בריאות הגוף.

לתלמיד
עמ' 5

מוסר אנושי

יבוא משהו ויאמר, כיצד ניתן לומר שעוג דגל רק בטיפוח הגוף, הוא הרי קיים גם מצוות! הוא רץ לאברהם לספר לו שלוט נלקח בשבי, ועזר במצות פדיון שבויים.

מסביר הרבי, שזו אכן דוגמה טובה לסוג המצוות שעוג חשב שצריך לקיים. מעשים טובים שיש בהם היגיון, כמו לעזור לקרוב משפחה שנלקח בשבי. אך חס ושלום, לקיים מצוות שלמעלה מהשכל שנעשות בגלל אמונה.

ומהמצוות יש לקיים רק ענינים שהשכל מחייבם, ומפני שהשכל מחייבם¹⁴, שלכן אמר לאברהם אבינו שילך להציל את לוט בן אחיו¹⁵ - שזוהי מצווה מובנת על פי השכל.

לתלמיד
עמ' 6

מהפסוק שלמדנו רואים שזו הייתה שיטתו בחיים אותה הנחיל לרבים:

וממשיך בפסוק הנה ערשו ערש ברזל הלא היא ברבת בני עמון" - עיר הבירה - שהראוה למופת לצורך חנוך בני כרכים, שילמדו שיטתו שהעיקר הוא בריאות הגוף (ולא ענינים רוחניים).

לתלמיד
עמ' 6

(אגב, מעניין לשים לב כי שיטתו של עוג דומה במידה רבה לתרבות יוון, אותה היוונים ניסו לכפות על ישראל בזמן נס חנוכה.

א. גם אז קידשו היוונים את גבורת שרירי הגוף וחוזקו והאדירו את פיתוח הגוף הגשמי.

ב. חכמת יוון התבטאה בכך שהסכימו עם החלקים בתורה המובנים בשכל האדם, אך התנגדו לחוקי התורה שאינם מובנים בשכל. כתוצאה מכך, אסרו על עם ישראל ללמוד ולקיים את מצוות התורה שלא ניתן להבינן בשכל האדם).

14. אבן עזרא, שגם המצוות שהשכל מחייבם צריך יהודי לקייםם לא מפני חיוב השכל, אלא מפני ציווי הבורא, ולא עוד אלא שכן צ"ל גם אצל אה"ע, כפס"ד הרמב"ם (הל' מלכים ס"ח) בנוגע לקיום שבע מצוות בני נח ע"י חסידי אומות העולם: "שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה .. אבל

אם עשאן מפני הכרע הדעת .. אינו מחסידי אומות העולם כו".
15. ב"ר פמ"ב. נדה סא. בב"ר שם (ח): "ויבא הפליט .. הוא עוג .. אמר (עוג) .. אני אומר לו נשבה בן אחיך והוא יוצא למלחמה כו". ובנדה שם: "ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי .. זה עוג כו" (ובתוד"ה זה - מביא גם הב"ר הנ"ל).

חינוכו של יצחק הוא ללא קיום

כעת, במשתה בר המצווה, כאשר יצחק יושב עם 'שטריימל' גדול וחוזר מאמר חסידות... אמרו שאר המלכים לעוג: הנה, יש המשך לדרכו של אברהם. אתה אמרת שאף אחד לא ילך אחריו, והנה הוא הצליח לגדל ולחנך את בנו בדרכו, ובנו הולך אחריו בגאון!

ועל זה ענה עוג: שזהו רק מתנה שאין לו אחיזה בחיים, להיות באופן של זריעה בארץ וצמיחה מזה, ובמילא, לא יהיה לו קיום, ובאצבע קטנה ימיתנו.

לתלמיד
עמ' 6

עוג טען, שהעובדה שיצחק הולך בדרכו של אברהם, זה לא משהו יסודי עם קיום איתן משלו. זו בסך הכל "מתנה", זו ברכה שהוא קיבל מהקב"ה. זה לא בא מצידו של יצחק, ובמילא לא יהיה לזה קיום, ובמאמץ קטן מצדו, באצבע קטנה – הוא ימית את יצחק ואת ההמשך הרוחני והגשמי של אברהם אבינו.

חגיגת בר המצווה המכובדת של יצחק הפגישה את שתי התנועות להתנגשות חזיתית. חבריו של עוג טענו נגדו: אמרת שאברהם אינו מוליד, כלומר, טענת שהתנועה הרוחנית של אברהם לא תיצור המשכיות, והנה יצחק נולד כנגד כל הסיכויים ועתיד להמשיך את דרכו.

ענה עוג: זה טוב ליצחק הקטן, כלומר, זה מספיק לילדים קטנים שאוחזים בכף היד של אבא ונאחזים בסינר של אמא. אבל כשיצחק יגדל אחרי בר המצווה והגוף יתבגר וייכנס לפעולה, הוא יתבע הגשמה עצמית מסוג אחר לחלוטין.

ג. תשובתו של הקב"ה

<< הרבי

הרוחניות היא הבסיס לגשמיות

ואמר לו הקב"ה, מה אתה מבזה על מתנתו, תאריך ימים¹⁶ ותפול בידי אלף אלפים כו' של בני בניו:

לתלמיד
עמ' 7

מלבד העובדה שילדיו של יצחק יחיו בעולם לנצח, הרבה אחרי עוג, יש פה מסר עמוק יותר.

בתור בורא העולם ובני האדם, ה' מכיר את "הגדרות היצור" שמרכיבות את העולם, ולכן התערב בשיחה והצהיר: אברהם צודק.

כי, גם חוזק ובריאות בגשמיות, הוא, רק כשיש בסיס ויסוד של רוחניות ואמונה, כי, בלאו הכי, למה לא יחטא הבן וירדוף אחרי מותרות וכו' - דבר שיפגע סוף סוף גם בחוזק ובריאות בגשמיות.

לתלמיד
עמ' 7

בוודאי שאדם צריך כוח כדי לשרוד, אבל הכוח הוא רק המעטפת על מה שחשוב, מכמה סיבות: ראשית, כוח לא מייצר חינוך. חינוך גשמי לא מלמד איפוק, גבולות ומתן כבוד לאחר. כוח גשמי יכול להוביל להצלחה, אבל גם לתחרות פרועה, מלחמות והרג שמכלות בסופו של דבר את בעלי הכוח.

מעבר לכך, האדם הוא יצור שמחפש משמעות. הוא לא בעל חיים שמסתפק באכילה ומילוי צרכיו הגשמיים. האדם הוא יצור ששואל "למה? בשביל מה כל זה?" הוא מרים את עיניו ומחפש את מה שמעליו ומעבר לו. הוא רוצה להאמין במשהו, הוא רוצה להעניק למישהו. כאשר הוא לא מוצא את התשובה לשאלת ה"למה?", הוא הופך להיות האויב הכי גדול של עצמו. הוא שוקע בריקנות, דכדוך ודיכאון.

כך זה ב'מיקרו', וכך גם ב'מאקרו': עמים שמבוססים על כוח בלבד אינם שורדים. בסוף הם פוגשים אויב חזק, גיבור ומתקדם מהם ברמה הגופנית והצבאית, והוא מביס את התנועה המיושנת. תמורת זאת, אומר הקב"ה, עמו של אברהם יזכה גם לכוח גופני וגשמי, אבל גם לברכה והצלחה רוחנית, ויחד יהיו נצחיים ובלתי ניתנים לעצירה.

עוג נפל בחרב דווקא

ולכן מלחמת עוג שבה נפל ביד בני בניו של יצחק היתה מלחמה ממש - בחרב, כמו שנאמר בכתוב "ויכהו ישראל לפי חרב"¹⁷, ולא כמלחמת יריחו שהיתה באופן נסי, על ידי שופרות כו'¹⁸, וכמלחמת סנחריב¹⁹, וכהאי גוונא.

לתלמיד
עמ' 7

הסוף היה שבני ישראל ניצחו את עוג דווקא באמצעות כוח גשמי. הם לא ניצחו אותו בדרך ניסית בלבד, כנפילת חומות יריחו לפני יהושע, או כבימי סנחריב - שצבא האויב הוכה במגפה משמים, אלא דווקא "ויכהו ישראל לפי חרב". הגמרא מספרת שמושה קפץ לגובה ופגע בקרסולו של עוג והפילו לארץ. כך שדווקא הגבורה הגופנית של משה היא שגברה על עוצמתו של עוג.

מ'רשימות' כ"ק אדמו"ר, חוברת י"ז

18. יהושע ו, ד ואילך.

19. שבה נאמר (מ"ב יט, לה) "ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור גו' וישכימו בבוקר והנה כולם פגרים מתים" (וראה איכ"ר פ"ד, טו: "חזקיהו אמר .. אני ישן על מטתי ואתה - הקב"ה - עושה וכו'").

16. הלשון "תאריך ימים" הוא מבר' פמ"ב שם: "אל הקב"ה (לעוג) חייך שחר פסיעותיך אתה נוטל שאת מאריך ימים בעולם, ועל שחשבת להרוג את הצדיק חייך שאתה רואה אלף אלפים ורבי רבבות מבני בניו וכו'".

17. חוקת כא, כד.

המסר לימינו:

הדברים נאמרו אז, אך דומה שהם נכתבו לימינו. אנו זוכים לחיות בימים גדולים בהם לעם ישראל יש כוח. חלפו הימים שמכים יהודי והוא בורח ומסתתר. המכה הראשונה שיהודי חוטף היא גם האחרונה. יהודים נלחמים על חייהם וכבוד עם ישראל ואלוקיו, וברוך ה', משיבים מלחמה שערה.

אבל אנו שונים. אנו **חייבים** לזכור שאנו שונים. למרות היותנו העם הקטן והנרדף בהיסטוריה, אנו היחידים שהגענו עד הלום. אנו שורדים ומשגשגים יותר מכל האימפריות האדירות שרדפו אותנו. אנו נשארנו כדי לספר עליהן, כי אנו עם לא רגיל. אין שום דרך לספר את הסיפור שלנו בדרך רגילה, וגם אין סיבה לעשות זאת.

הגענו למקום המדהים הזה רק בזכות הברכה האלוקית. בזכות זה שזכרנו שהכח שלנו נובע אך ורק מכוחו של ה', כוח שעומד על אדני המוסר של תורת ה'. אנו חייבים להמשיך ולאחוז בשתי הקצוות הללו.

בשעות מורכבות אלו, כאשר חיילינו מסכנים את נפשם עבור כולנו, לשם ההגנה של מליונים של יהודים בארץ הקודש, עלינו להתעורר שבעתיים בצורה רוחנית. להוסיף בלימוד התורה ובקיום המצוות, ולהתחבר עוד יותר אל הנשמה שלנו ואל העם היהודי. בזכות המשך מורשתו של אברהם, ההישענות של החומר על הצורה ועל הנשמה – נזכה בע"ה, לניצחון המלא, ולגאולה האמיתית והשלמה בקרוב ממש.

ד. ההוראה לימינו

<< הרבי

איך יהודי יכול להתמודד עם האיומים מסביב?

ההוראה מזה לכל אחד ואחד מישראל:

לתלמיד
עמ' 8

כאשר יהודי מתבונן היכן הוא נמצא - בעולם שמעשיו קשים ורעים והרשעים גוברים בו²⁰ יש לו ריבוי העלמות והסתרים, ואפילו בעצמו, הרי בחלקו הגדול של היום עסוק הוא בענייני עולם הזה שעומדים בתוקף נגד ענייני קדושה, כמו התוקף של עוג נגד תינוק בן שמונה ימים, ועוד יותר, ובפרט ההעלמות וההסתרים שמבחוץ, ומה גם שבני ישראל בכלל הם "המעט מכל העמים"²¹,

ובשעה שהוא עוסק בענייני קדושה, ובפרט כאשר הוא עושה משתה גדול, באופן ש"ראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך"²² - באים אלו שאומרים שיכולים לשחקו ולעשות ממנו אין ואפס -

אזי יכול לחשוב: מנין ייקח כח על תורה ומצוות ומעשים טובים? ומה גם שדורשים זאת ממנו לא רק ביום כיפור ב'נעילה', אלא במשך כל השנה. כיצד יוכל להתמודד עם כל ההעלמות וההסתרים?

ללמוד מסבא אברהם

על כך אומרים לו את ההוראה:

לתלמיד
עמ' 8

מעשה אבות סימן ונתינת כח לבנים²³. מוצאו מאברהם אבינו - אביהם של כל בני ישראל - שלא התפעל מהעולם כולו, והכריז "א-ל עולם", שהעולם הוא אלקות, "אין עוד מלבדו", ועל ידי זה - "הוליד את יצחק".

וכך גם כל יהודי, בכל זמן ובכל מקום, אין לו להתיירא כלל מאלו החושבים שכוחם ועוצם ידם כו'; הוא מתקשר עם הקב"ה בהתקשרות שלמעלה מטעם ודעת, וממשיך זאת גם בימי החול ומעשי חול, ועושה מהגשמיות כלים לאלוקות - "תולדות יצחק" ברוחניות, ועל ידי זה נמשך גם ב"תולדות יצחק" כפשוטו, שנכדיו של יצחק מנצחים את כל אלו הלוחמים נגד הקב"ה ותורתו, כבמלחמת עוג, וזוהי ההקדמה והכנה לכיבוש ארץ ישראל - ארץ הקדושה, על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו אמן.

משיחת שבת פרשת חיי שרה, ה'תשי"ט

תורת מנחם, כרך כ"ד עמוד 213 ואילך

20. תניא פ"ו.

21. ראה תנחומא לך לך ט. רמב"ן לך לך יב. ו. ועוד.

22. ואתחנן ז. ד.